СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 248. Джерзі Сіті, Н. Дж., середа, 22-го грудня 1943. — No. 248. Jersey City, N. J., Wednesday, December 22, 1943 VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ЛІПШЕ БЕЗ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНУ, НІЖ З НОВИМ

ВАШИНГТОН. — Скарбовий департамент буде чутися свобіднішим без ніякого податкового закону, ніж з цим, який перейшов уже палату репрезентантів і найшов одобрення в сенатській комісії — думає секретар скарбу Генрі Моргентав. Саме в такому дусі він висловився на пресовій конференції. Федеральний скарб потребує повної суми вимаганого податку, тобто 10.5 білионів долярів, а пропонований конгресом закон, що передбачує 2.1 білиони долярів податку, є невистарчальний. Крім цього в новому проєкті, одобреному конгресом, є уступ про віднову воєнних контрактів, а цей уступ дає притоку до надужить, які граничуть із скандалом, бо там є місце на вимушення зисків. Так схарактеризував Моргентав змагання конгресу надолужити державні приходи за знижку цілої податкової суми.

ПРЕЗИДЕНТ ДОМАГАЄТЬСЯ КОМПРОМІСУ ВІД ЗАЛІЗНИЧНИКІВ.

ВАШИНГТОН. — На одногодинній конференції з представниками залізничих братств президент Рузвелт домагався компромісової угоди в справі підвишки платень та недопущення до залізничого страйку. Такий компроміс збоку залізничих юній був би різдвяним подаруунком для краю і президент міг би проголосити цей факт у своїй промові, яку він плянує виголосити до населення перед Різдвом.

Незалежно від цього Міжстейтова Торговельна Комісія палати репрезентантів рішила відложити пропозицію сенатської комісії на підвишку плати залізничникам до 8 центів аж до 10 січня 1944., а відобрати право Директорови Стабілізації Винсонови вмішуватися в спір залізничників.

Тому, що з конференцій не оголошено ніякого звіту, дехто полягає на приватних інформаціях компетентних осіб і передбачує, що до страйку залізничників не прийде.

КОМУНІСТИ БОЛЬШЕВИЗУЮТЬ НІҐРІВ.

НЮ ЙОРК. — Від якогось часу комуністи розпочали живішу діяльність між американськими ніґрами, щоб їх збольшевичити. Таку вістку подає президент Краєвого Товариства для Приспішення Освіти серед Ніґрів Волтер Гвайт. Він вказує, що в нюйорській дільниці Гарлемі використовується для такої цілі Карвера школу, а подібну діяльність розвинено теж у Шікаґу, Сан Френсиско й ін. містах.

ВОЄННІ ВЕТЕРАНИ ВЖЕ ШУКАЮТЬ ПРАЦІ.

НЮ ЙОРК.—Юнайтед Стейтс Емплоймент Офис подає до відома, що мусить розширити свої услуги, щоб помогти ветеранам, неспосібним до дальшої боротьби в теперішній війні, найти відповідне заняття. Вже від місяця жовтня слідний зріст числа ветеранів у зголошенню за працею. Місячно зголошується яка тисячка ветеранів і здебільша вони дістають заняття.

БОНУС ДЛЯ ВОЯКІВ У ВИСОТІ 15 БІЛІОНІВ.

ВАШИНГТОН. — Ще заки проголошено мир, розпочала організація Ветеранів Чужинних Воєн акцію за вояцький бонус для поворотців з війни. Конгрес уже дістав апель від цієї організація скласти відповідні пляни для виплати бонусу, замість відправи з кінцем війни. Пропозицію передала уже Військова Комісія сенату, а тепер над нею застановляється комісія палати репрезентантів.

СВЯТОЧНІ ВАКАЦІ ДЛЯ МАЙНЕРІВ.

ВАШИНГТОН. — Адміністратор копалень вугілля Гарольд Л. Ікес проголосив, що майнери в копальнях вугілля, якими адмініструє федеральний уряд, дістануть вільний день від праці на Різдво. Це можливе тому, що ситуація у вугільній продукції тепер поправилася, хоч з початком місяця вона була критична. Одначе день Нового Року мусять майнери провести у повнім заняттю, каже Ікес, бо зима вимагає збільшеної продукції.

СУД ПРИЗНАВ ДЕНТИСТОВИ $36,000 НА ПРОЦЕС.

ВАШИНГТОН. — Перед чотирма роками Найвищий Суд заборонив дентистови д-рови С. Гайнінґерови з Шікаґа пересилати почтою штучні зуби для своїх пацієнтів, бо почтовий департамент доказав, що ці зуби є підроблені. У своїм виказі податків дентист відрахував собі від доходів $36,600 на процес проти почтового департаменту, але цей самий Найвищий Суд признав йому право ужити таку суму на процес і звільнити її від податку.

МІСТО БЕЗРАДНЕ ВНАСЛІДОК ЗРОСТУ.

НОРФОЛК (Вирджінія). — Внаслідок розросту міста через наглий приїзд вояків та моряків міська управа безсильна, щоб подолати адміністраційним труднощам. Тут перебуває 150,000 воєнних робітників і 200,000 вояків крім звичайного населення в числі 130,000 душ.

Чехія не запродалася Росії, заявляє Масарик

НЮ ЙОРК. — „Де ми булиб, колиб не чудо під Сталінградом" — сказав чехо-словацький міністер заграничних справ Ян Масарик у своїй промові на бенкеті директорів Російського Реліфу в готелю Комодор. На його думку Росія вийде з війни найсильнішою державою в Европі і тому кожна незалежна держава мусить подбати за приязнь з Росією. Чехо-Словакія зробила це, щоб спинити німецький напір на Схід і тому вона не має чого ні закривати, ні стидатися. „Коли ми довели до договору з Росією, ми не запродалися їм. Ми хочемо жити нашим життям, на наш лад і ми знаємо, що Росія буде респектувати наш спосіб життя" — голосив дальше Масарик. Чехія, за словами Масарика, розпочала соціяльне законодавство у своїй державі, але ці спроби перервала війна. — Крім Масарика промовляв теж президент Російського Реліфу Едвард Картер, який відбув подорож до Росії й Китаю. Він того погляду, що Америка ще замало дала помочи Росії, бо ця поміч повинна була досягти 16 білионів долярів, замісць половини, яку Росія справді дістала.

СЕНАТ ЗА ДОСТАЧУ ХАРЧІВ ДЛЯ НАПАДЕНИХ КРАЇВ

ВАШИНГТОН. — Сенатська Комісія для Заграничних Справ одноголосно приняла резолюцію, щоб департаменту стейту випрацював разом із Великою Британією, Швецією й Швайцарією систему пересилки харчів до народів, які находяться під націстівською окупацією. Сенатор Джілет, який піддав таку резолюцію, думає, що система булаб подібна до неї, якої вживається для висилки харчової допомоги Греції під опікою Швеції й Швайцарії. Він думає, що харчових припасів є доволі в Південній Америці і їх треба закупити для ужитку в Бельгії, Голяндії, Норвегії, Данії, Польщі, Чехо-Словаччині й Югославії. Гроші на таку ціль повинні прийти з приватних фондів.

ЗА ПСИХІЧНЕ РОЗОРУЖЕННЯ ДЕРЖАВ ОСІ

ВАШИНГТОН. — Уже від року ведуться конференції над способами психольоґічного роззброєння населення держав Осі після війни. Йде про те, щоб у школах в Німеччині й її сателітів запанувала інша фільософія життя, ніж дотеперішна. Педаґоґи та різні знавці відбувають наради у приявности федеральних урядовців і справа поволи посувається вперед, не зважаючи на велику кількість труднощів.

Словацька бригада покидає німців і приступає до червоної армії

Як подало лондонське радіо, повно узброєна бригада словацької піхоти покинула, підчас недавного бою в південній Україні німців й перейшла до червоної армії.

ФРАНКО СХИЛЯЄТЬСЯ ДО КОМПРОМІСУ?

Режім еспанського фашистівського диктатора Франка зробив компромісовий жест, коли зприводу Різдва оголосив амнестію політичним вязням. Амнестія відноситься тільки до тих, що сидять уже понад пять літ та „не мають крови на своїх руках".

БЕРЛІН ЗНИЩЕНИЙ НА 60 ПРОЦЕНТІВ

„Базлер Націонале Цайтунг" подає заяву якогось швайцарського очевидця, неподаного по імені, що Берлін знищений на три пяті та що 2 міліони душ його населення не має даху над головою.

Шведські кореспонденти доносять з Берліну, що поліція ще добуває трупи зпід румовищ домів, розбитих підчас рейдів. Багато людей є похоронені так глибоко, що хіба по війні можна буде дізнатися справжнє число жертв рейдів. По місті чути весь час вибухи вибухових матеріялів, котрими поліція розбиває небезпечні румовища. На звук цих вибухів багато людей, не могучи вдержати своїх нервів, дає явний вияв своїм почуванням страху. Берлін виглядає як місто-опир. У багатьох місцях ще горять вугілля й дерево, зложене в пивницях домів, хоча вони занялися ще три тижні тому. Нічию синє полумя горючого вугілля надає містови застрашаючого вигляду.

РОСІЯ ПОКИНУЛА „ІНТЕРНАЦІОНАЛ"

Московське радіо подало, що совєтський союз закинув „Інтернаціонал" як державний гимн. Замість гимну, що кликав усіх голодних і угнетених до зриву, обіцюючи їм визволення при допомозі інтернаціонального совєту, мається завести новий гимн, котрий говорить про могутню Росію, один великий совєтський союз та про заслуги Леніна й Сталіна.

ЧОРЧИЛОВИ КРАЩЕ, АЛЕ НЕБЕЗПЕКА ЩЕ НЕ МИНУЛА

Лікарський бюлетин каже, що здоровля британського премієра Чорчила значно поправилося, але небезпека все ще не минула. Уряд подав, що від 48 годин Чорчил уже не має гарячки.

КОРСИКАНСЬКИЙ КРАЄВИД.—Так виглядав остров Корсика по заняттю його французькими військами та уступленню німців. Хлопчина несе французький прапор, який він урятував зо зруйнованого будинку. Здовж дороги знищена німецька воєнна машинерія. Населення помагало французам прогнати німців.

АМЕРИКАНСЬКІ НАЛЕТИ НА БРЕМЕН І АВГСБУРҐ

ЛОНДОН. — Аліянтські летуни знову взялися до завзятого бомбардування націстичних позицій і осередків в Европі, при чому били по них з двох боків: з Англії та з Італії.

Сильні формації американських „літаючих фортець" та „либераторів" продерлися крізь сильний протилетничий огонь й ворожі боєвики та завдавали потрясаючий удар німецькому портовому містови Бременови, що було вже нераз перед тим предметом масового рейду. Американські бомбовики налітали теж і на Францію. Підчас одного дня вони зострілили 50 націстичних літаків. Американці втратили 25 важких бомбовиків та 8 легких.

З летнища в Фоджії, в Італії, аліянтські літаки вдарили на важне південно-німецьке місто Авсбурґ та на Інсбрук, в Австрії. Бомбовики й їх боєвики звели бій зо соткою німецьких літаків та зострілили з них певно 37, а можливо ще й додатково 22.

Американські летуни теж атакували різні воєнні цілі довкола Бренерського провалу. Шіснайцять літаків зробило рейд на болгарську столицю Софію.

ПЯТА АРМІЯ БЄ ПО САН ВІТТОРЕ.

АЛЖІР. — Так пята, як і восьма армія посунулися вперед, на декотрих секторах аж на віддаль двох миль. Пята армія ген. Кларка добилася вже до брам міста Сан Вітторе, останнього заборола на дорозі до стратеґічно важного міста Касіно, де сподіваються одної з найбільших боїв італійської кампанії.

На північному секторі фронту пятої армії бються завзято французькі відділи. Вони посунулися наперед на дві милі, встеливши все поле німецьким трупом.

ПЕРЕГОВОРИ МІСІЇ ТІТА З АЛІЯНТАМИ.

КАЇРО. — Маршал Тіто подав через своє радіо вістку про створення югославського національного комітету визволення, котрий негайно повторив домагання до Аліянтів перестати признавати югославський уряд на вигнанню й короля Петра.

Сюди приїхала військова місія від маршала Тіта та повела переговори з представниками урядів Америки й Британії в справі добуття від них зброї, літаків та летунських майданів. На чолі місії стоїть бриґадир Фицрой МекЛін, начальник аліянтської місії звязку при маршалі Тіті.

НІМЦІ ПРИЗНАЮТЬСЯ ДО КЛОПОТІВ.

ЛОНДОН. — Берлінський комунікат каже, що німецькі операції проти югославських партизанів, що тривають уже три тижні, поступають успішно вперед та що німці вбили в завзятих боях у східній Боснії близько 6,000 партизанів. Німецька команда, що досі представляла партизанку Тіта як неважну перестрілку снайперів, тепер говорить про них як про поважного противника. Зміна наступила після того, як ці партизани завдали німцям поважні втрати в їх шестій офензиві проти партизанів.

Берлінське радіо каже, що німці взялися вже вичищувати „святі гори" Албанії з останків „комуністичних банд".

ЧЕРВОНА АРМІЯ НАСТУПАЄ НА ВІТЕБСЬК.

ЛОНДОН. — Червона армія взяла дальших 70 сіл та посунулася сім миль наперед на полудне від Невелю, завдаючи при тому німцям поважні втрати.

Німці признали, що вони здали останню позицію на лівому березі Дніпра.

ЗАМАХ НА НАЧАЛЬНИКА ҐЕСТАПА НА УКРАЇНІ.

СТОКГОЛЬМ. — Часопис „Атфонтіднінґен" доносить, що партизани вдерлися в Ровні до канцелярії д-ра Алфреда Функа, президента спеціяльного суду Ґестапа для України, та постріляли його смертельно.

Смерть Функа викликала поважне враження в націстичних кругах, бо Ґестапо не може зрозуміти, як партизани могли вдертися так далеко в глиб окупованої німцями території. За вбивство Функа Ґестапо негайно розстріляло сотку мешканців Ровна та вислало велике число інших до концентраційних таборів. Функ був відомий зо своєї жорстокости.

АМЕРИКАНЦІ ДОБУЛИ ЯПОНСЬКИЙ ЛЕТУНСЬКИЙ МАЙДАН НА АРАВЕ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА НА НОВІЙ ҐВІНЕЇ. — Війська шестої американської армії заняли збудований японцями летунський майдан на Араве на Новій Британії, а американські бомбовики збомбардували японську летунську базу на розі Ґлостері.

Австралійські війська заставили японців до повного відвороту на півострові Гюоні на Новій Ґвінеї та погнали їх на північ від ріки Мусувеґу.

Аліянтські летуни доконали масового рейду на атол Мілі, що лежить у групі островів Маршала.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ДОБРИЙ ПОЧАТОК

Ще властиво не минув місяць з часу, як пущено в рух ювилейну кампанію за приєднування нових членів до Українського Народного Союзу, кампанія вже почала виказувати позитивні результати. Звіти зо стану членства по відділах організації за місяць листопад виказують, що в тому місяці зорганізовано більше нових членів, ніж у котромунебудь місяці цього року.

Цей факт являється найкращим доказом, що всякі балачки про те, що тепер важко, чи може навіть неможливо, організувати нових членів до запомогової організації, це просто з пальця виссане виправдання людей, які організувати не хочуть. Адже нема сумніву, що за пару тижнів ще не було навіть досить часу пустити кампанію за організування нових членів належито в рух. Можна сказати, що охочі до організування членів люди не мали навіть часу добре розглянутися за „проспектами", а тут уже є добрі висліди. Чиж не знак це, що справа не є не то безнадійна, але навіть не так важка, як це декому могло би видатися?

І інакше не може бути. Тепер не часи безробіття чи кризи, коли багато людей, навіть охочих до орґанізації приступити, вимовлялися, що не мають праці й не мають гроша на вкладки. Тепер роботи йдуть, і всякого, наймолодшого й найстаршого, стати на приступлення до орґанізації.

І людей, які надаються до орґанізації, є ще подостатком. Що багато пішло до армії, фльоти й тим подібних служб, правда, але ще остало багато інших, які до них не надаються або працюють по воєнних промислах. Це звичайно молоді люди, себто якраз такі, які найкраще надаються для приєднання в запомогову орґанізацію. Багато з них уже певно здавна носиться з тою думкою, бо певно нема між людьми українського роду таких, які не чули би про Український Народний Союз, найбільшу й найсильнішу українську запомогову орґанізацію, про її довголітню працю серед української іміграції. Багато з них не приступило до неї тільки тому, бо не було когось під рукою, який зумів би добрим словом до ума й до серця перемінити цю добру охоту в активну волю зробити остаточний крок почерез поріг у хату великої Союзової родини.

Цю працю може виконати малощо не кожний член, що має до цього охоту. Як хто цього ще не знає, повинен не відкладаючи попробувати своїх сил. Не робиться чоловікови прецінь нічого іншого, лише велике добродійство, за яке він певно колись, як привикне до правильного плачення вкладок і зрозуміє на живих прикладах велике добродійство орґанізації, буде тільки дякувати тому, що його до орґанізації приєднав.

Чи згідно з Атлянтійським Чартером?

Відбулись знов важні міжнародні наради. Запали знов рішення великої ваги. А що так є, видно найкраще з цього, що сам президент Рузвелт вважає останні конференції „історичними". Себто ті конференції, що відбулись в Каїро та Тегерані, а історичними вважає їх не тільки в мілітарному значенню, але теж і в політичному.

Та мілітарний бік, хоч тепер найважніший, не викликує ніяких сумнівів, чи коментарів, бо кожний знає, про що іде та до чого воно змагає. Зате дещо інакше з політичними справами, бо ту іде вже про повоєнну перебудову цілого світа. А це вже більш скомплікована справа. Та, як бачимо, про ті справи говорено на згаданих конференціях. Деякі з них уже вирішено, а щодо інших шукано шляху до згоди. Питання: якими принципами руководились ось ці потуги при нарадах і рішеннях?

Для одних ця справа ясна. Кажуть, що радили і рішали згідно з принципами Атлянтійського Чартеру. Зате інші побоюються, що не все пішло так гладко. А що про ці справи дуже мало подано до публичного відома, то піднеслись рівні критики, як от збоку Дороті Томпсон та інших визначних журналістів, що бажали більше про це знати. Або, як вони пишуть, що американський нарід повинен більше про це знати.

Очевидно, що нікому не іде про воєнні пляни, бо це зрозуміла кожному тайна, а тільки про політичні. Та, на нашу думку, і це скоро зачнеться вияснити, як прийдеться розчовпувати певні конфлікти, як от советсько-польський, чи те, кого остаточно визнати за правдивий югославський уряд. Властиво ось ті конфлікти вже розчовпуються. Чи може краще сказати, вже вирішуються. Це останнє відноситься особливо до територій, до яких зголошують свої претенсії Совети. Коли іде про західно-українські й білоруські землі, що були під Польщею, то Совети взагалі не допускають ніякої мови. Кажуть, що ті справи вже вирішені. Вони вже є в складі СССР. Іде про балтійські держави, яких представників Совети хотілиб призначити до справи розслідження німецьких воєнних злочинців. Значить, що поступили так, якби ті держави вже також належали до СССР. Як бачимо, то вже так якби вирішено важні міжнародні справи, а вирішили їх самі Совети. Питання, чи на це згодились Злучені Держави і Британія в Тегерані. Та видно, що це є пекуче, коли до тих, що бажалиб дати загалови більше інформацій про суть політичних порозумінь в Каїро й Тегерані, належить теж і Сомнер Велес, бувший підсекретар стейту.

Велес згідний з тим, що згадані конференції мають велике значіння. Він дає велике признання президентови Рузвелтови за те, що відбув наради з Чянг Кай-шеком, зглядно, що настоював на те, щоби такі наради відбулись, бо це скріпить довіря Китаю до Обєднаних Держав. На тих нарадах представник демократичного Китаю ще раз почув, що Злучені Держави та Велика Британія не бажають набувати для себе на Пацифіку ніяких територій, а є за те, щоби Китай дістав назад те, що йому Японія забрала на протязі останніх 60 років. Китай, каже Велес далі, дістане назад Манджурію, а такої обіцянки не зробленоб Чянг Кай-шекови, якби не було щодо цього порозуміння з Советами. А це теж має велику вагу, каже Велес. В такий самий спосіб порозумілись вони ще й щодо незалежности Кореї, а може й до многих інших справ. І тому саме оголосили, що розїхались повними приятелями...

Та ясности потребує, каже Велес, що інше, а саме, в який спосіб будуть допущені інші держави, менші чи більші, до нарад „Чотирьох Потуг", а як будуть допущені, то оскільки їх голос буде заважувати.

Ось те допущення зветься допущенням до „родини демократичних держав". Воно є заповіджене й обіцяне. Але цього, каже Велес, є тепер замало, тому требаб ширших енунціяцій, бо народи цього домагаються. Велес рішучо переконаний, що на нарадах в Каїро та Тегерані не ухвалено нічого такого, що противилосяб принципам, що є проголошені в Атлянтійському Чартері. Але, щоб усунути всякі сумніви тих, що думають інакше, дораджує Велес вияснити вже тепер цілком ясно, як виглядатиме властива початково екзекутива всіх Обєднаних Держав і як вона буде функціонувати. Він думає, що це є начасі, та що це можна тепер сказати. А це знову вияснить, як є з принципами Атлянтійського Чартеру — в практиці.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА.

Микола Чубатий

Інтереси словянських держав та Росія

Напір ґерманського світа на схід.

Нині багато шуму та крику робить советський уряд зі старою „шкапою" ще з царських часів, зі словянофільською політикою. Росія нині бореться проти Німеччини тай їй потрібна поміч словянського світа. Побиваючи німців Совети не забувають про свою майбутню потугу, до якої розбудови бажалиб запрягти словянські народи притиснені зі заходу ґерманським світом. В Москві багато галасу робить Словянський Комітет; словянські комітети з виразно просоветською тенденцією повстають і в Америці. „Американські словяни" стараються до того воза російської потуги теж запрягти неосвічених українців — мовляв поміж словянами потрібне братерство, а Росія стане опікуном словян.

Немає й сумніву, що особливо західні словяни — чехи та поляки — таки загрожені ґерманським натиском зі заходу дуже поважно. Від більше ніж тисячі літ можна запримітити постійне побільшування німецької території на сході коштом словянських племен, натомісць від тисячі літ лишилася незмінною німецька національна границя на заході від Франції. Цілий простір поміж Одрою та Лабою це колишня словянська земля. Продовж тисячі літ зник майже зовсім один західно-словянський нарід, так звані полабські словяни. Просториж де нині Берлін, Бресляв, а навіть Липськ — це колись словянські землі. Нині там ні сліду зі словянського світа; лишилися як обгорілі дерева тільки назви, що нагадують колишніх мешканців тої землі.

З одного словянського народу, так завеликого як поляки, остала тільки мала жмінка словян на полудні від Берліна, що заціліла серед неурожайних мочароватих околиць в числі біля 100 тисяч. Це так звані лужицькі серби, нині з усіх сторін окружені німецьким морем, яке вже перекотилося поза Одру витискаючи дальше на схід поляків та чехів. Бресляв, столиця Шлеська, це колишне польське місто Вроцлав. Сама Чехія не тільки зовсім знімечнина на своїх північно-східних та східних окраїнах, це так званий Судетський Край. Вона теж в середині густо попереплітана німецькими кольоніями. Тим способом чеський нарід немов приходить тепер на чергу; він найбільше загрожений німецьким напором на схід, себто ґерманізацією. По чехах прийшлаб пора на поляків та словінців. Менша загроза з боку ґерманського світа є для дальших полудневих словян, а також для українців. Її зовсім немає для росіян.

Який рятунок для загрожених словян?

Є зовсім природною річчю, що зокрема серед чехів, словаків та словінців найкорше збудилися думки про потребу шукати оперття для себе перед німецьким натиском зі заходу у солідарности з другими словянами. Ці думки з природи річи мусіли виходити зі засади повної рівности всіх словянських народів поміж собою. Тому теж найкращим та чи не першим представником правдивого і справедливого словянофільства був словак Коляр. Словянську солідарність голосили також чехи Паляцький, Ганка та другі. Словянофіли були теж між полудневими словянами, словінцями, хорватами, сербами та болгарами.

Ніде теж правди діти, що це словянофільство ніде не виходило з чисто ідеальних мотивів. Чехи та словаки смертельно загрожені у свому існуванню, перші німцями, другі мадярами, своїм словянофільством старалися тільки помагати собі, рятувати себе від загибелі, не думали про других словян. Полудневі словяни дістали дійсну поміч від Росії у своїй визвольній боротьбі проти турків, правда, не з якихсь ідеалістичних причин, тільки з політичних комбінацій Росії, яка хотіла вперід станути сильно на балканськім півострові, щоб потім опанувати морські проливи Босфор та Дарданелі з Константинополем. Всеж таки вони реальну поміч від Росії дістали. Там словянофільство було найсильніше, бо оперте на реальній помочи. Нині тої помочи полудневим словянам вже не треба, тому воно остигає. Болгари навіть найшлися в протиросійськім таборі. Югославія аж до 1939 р. не мала правильних дипльоматичних звязків зі Советами. Ослаблені по першій світовій війні мадяри вже не могли так поважно загрожувати словакам, тому вони дали себе навіть затягнути в Німецький протичеський табор. Нині найбільше голосними словянофілами стали чехи; вони явні теж русофіли, бо йде їм тільки про оборону свого існування та ще навіть про поширення свого панування над словаками та над нашими карпатськими українцями. Про інтереси других словян вони не дбають, що більше, їх посвячують, щоб тільки собі помогти.

Словянофіли-ідеалісти.

Словянофільство мусіло мати найтяжчий ґрунт серед українців та поляків. Так само як західні словяни були виставлені на натиск ґерманського світа та ґерманізацію, українці та поляки були довгими роками не тільки під неменше твердою владою Росії, але також були виставлені на російщення, себто на затрату власної національної окремішности. Топитися в російськім морі, чи в німецьким озері це на ділі для них була одна й та сама річ. А всеж таки серед українців та поляків появлялися теж славянофіли, що мріяли про створення словянського союзу народів. Польські словянофіли мали все на увазі провідне становище поляків у тім світі. Натомісць українські словянофіли хотіли, щоб була рівність та справедливість межи словянами. Такі думки у зустрічі з твердою дійсністю важкого національного життя українців та поляків під російським пануванням були дійсно непоправно ідеалістичні, а навіть утопійні. Зокрема такими чистими ідеалістами були українські кирило-методіївські братчики, що мріяли про словянську федерацію рівних та вільних словянських народів. Російський уряд тюрмами та засланнями скоро вилічив їх з утопійного словянофільства.

Від того часу по нинішний день словянофільство немає приступу серед українців прямо з тої причини, що ворогами українського народу є таки словяни — Росія і Польща.

Словянофільство чи русифікація?

Були теж серед росіян люди, що бажали уложити відношення Росії до інших народів словянських народів людським способом та не прямували до винародовлення словянського брата. Звичайно були це відокремлені одиниці, споміж крайно лівих напрямків, що не мали дослівно ніякого впливу на практичну політику російської держави. До таких належав відомий російський лівий діяч Бакунін; доволі теж приємливі були погляди на відношення росія до інших народів Леніна в його юних днях революційної праці.

Практична політика Росії, білої чи червоної, йде одначе тими самими шляхами; вона послугується словянською фразою для збудовання великодержавної Росії з пануванням російського народу як „старшого брата", що мусить обовязково мати опіку над „молодшим"; хоче він тої опіки чи ні.

Російська громадська та державна думка таки така сама як була давніще, а саме, що всі словянські народи повинні злитися в російськім морі. Якими це способами малоб статися — це річ другорядна. Царська Росія робила це по медвежому, насильною русифікацією, червона робить це більше осторожно ніби тимчасовим полишенням десь там по селах та по закутках мови словянського брата, одначе все життя наукове, політичне, державне, життя професійних організацій та партії таки проникає на сто відсотків панування російської мови та культури, як культури правдивої нації. Це все спихає інші словянські народи до ролі провінціональних окремішностей так одної великої Росії. Російське словянофільство це на ділі русифікація, це спосіб до створення потужної Росії. Це такий самий засіб як і використання царем Петром В. ні-

(Докінчення на стороні 3-тій)

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

89)

— А що ми мали нагадуватися? — відповів Стасюра. — Наша гадка одна. От чей вам Бог післав інший розум на душу.

— То зле, що ви такі уперті, — сказав Герман. — Але що вже діяти? Таке то наше, бідних власників. Коли хто з нами по правді не може порадити, то він береться на нас силою, бо знає, що ми проти сили не встоїмо. Таке й наше з вами. Затялись ви на своїм слові, і нам приходиться уступити. Не прийшла гора до пророка, прийшов пророк до гори.

— Що, ви пристаєте? — спитав Стасюра.

— Авжеж, що маємо робити, пристаємо! І то маєте мені завдячити, чуєте люди? Були між нами такі, що радили спроваджувати на вас жандармів, військо, але я сказав: „Дайте собі з тим спокій"! І наостатку побачили, що я маю рехт, і пристали на ваші жадання.

— На всі?

— Авжеж, що на всі. Коня без хвоста не купують. Ось вони йдуть сюди всі, щоби вам до рук, туй на тім місці, зложити гроші до вашої каси. Тільки тепер наше питання: коли ми маємо до тої каси платити, то щоби ми мали й дозір над нею.

— А цього вам нащо?

— Як то нащо? Адже ми платимо. Ану, як хто розкраде гроші?

— Ну, над тим би ще мусіла бути рада, це ще побачимо.

— Нехай і так, — сказав добродушно Герман, — мусимо на вас спуститися, бо... ну, бо мусимо! Але тепер принаймні одне мусимо знати: скільки грошей нині вплине до каси і де та каса буде находитися?

Стасюра не міг на те сам нічого відповісти. Він виліз ізза стола і почав шептатися з Сеньом Басарабом, з Матієм і Бенедьом. Всі вони не знали, що й думати про ту наглу податливість підприємців, а Сень Басараб відразу сказав, що боїться, чи за тим не криється який підступ. Але Бенедьо, щирий і добродушний, вибив їм з голови підозріння. Зрештою і сама річ не виглядала на підступ. Колиб власники хотіли збувати їх обіцянками, то що іншого, — але вони прецінь хотять давати гроші, то прецінь не є нічого фальшивого: візьми до рук, замкни до скрині, і безпечно.

Побратими подалися на ті докази і рішили так, що справедливість вимагає, щоб і підприємці знали, скільки від них грошей до каси вплило і де та каса находиться.

— Нехай буде по вашому, — сказав Стасюра. — Виберіть двох споміж себе, котрі би були при складці: при їх очах гроші зложаться до скрині враз із списом, хто що дав, при їх очах скриня й замкнеться, і так буде й далі, кожного тижня, доки потім ліпше не урядимось, як нам бути з зарядом каси.

Нетаєний промінь радости перелетів по Германовім лиці на ті слова. Ось уже змагаючийся гомін коло хатини дав знати про прохід власників. Ось вони вже почали входити до хати, дотикаючи рукою капелюха, витаючи робітників урваними „дай Бо". Германількома словами розказав їм, яка стала умова, і вони швидко порозумілися, щоб при складці були Герман і Леон. Почалася складка. Прийдеволя записував, хто що дає. Насамперед приступали дрібні власники; ті платили з квасним виразом, з оханням, деякі торгувалися, інші попросту не додавали по ринському та по два. Більші власники платили з жартами, з критиками, деякі давали по одинацять і по дванацять ринських, вкінці Леон дав двадцять, а Герман — аж пятьдесять. Робітники тільки позирали по собі, за хатою раз-по-раз роздавалися радісні крики, — це робітники витали свою першу побіду в тяжкій війні за поправу своєї долі. Першу — і останню на разі!

Складка скінчилася. Перечислено гроші — їх показалося звиш три тисячі. Сень Басараб із порога прокричав ту суму цілій робітницькій громаді. Радість була без кінця. Германа і Леона трохи на руках не несли, вони тільки всміхалися, почервонілі і спочені від задухи, що стояла в тісній, набитій людьми хатині. Гроші вложено до окованої скриньки, котра мала стояти в Матієвій хаті. Серед загальної шумної радости підприємці віддалилися.

— Гурра! Наша взяла! Гурра! — кричали довго ще робітники, ходячи товпами по Бориславі. Веселі пісні роздавалися від одного кінця до другого.

— А завтра до роботи, — говорили деякі, зітхаючи.

— Ну, і щож! Не вік же нам святкувати. Просвяткували три дні, як Великодні Свята, хіба не досить? Це був наш правдивий Великдень!

— А ви, — говорили деякі на радощах Матієви і Сеневи, — пантруйте нам нашої каси, як ока в голові. Три тисячі срібла, таж то сума!

— Ану, панове ріпники, нафтарі, мазярі, чия ласка разом до роботи? — голосили по вулицях надзорці. — До вечора півшихти! Ану, ану!

Товпа робітників валила за ними.

В Леоновій фабриці від першої хвилі, як згода стала, вже горіла робота. Квапно діялось Леонові. Він хотів завтра скінчити цілий ладунок церезини, щоби до кінця тижня упакувати й вислати до Росії. Він аж горів з нетерпеливости через ті дні, примусовогосвяткування, а й Шеффелеви було якось не до соли. Тепер же він ледве міг діждатися згоди, а зараз туй таки закликав Бенедя і інших тих, що вперед робили на його фабриці, і післав їх до роботи.

(Дальше буде)

Звіт

ДО УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА З КАМПАНІЇ ПРОДАЖІ ДЕРЖАВНИХ БОНДІВ.

Виконуючи вложені на мене обовязки голови Комісії Продажі Державних Воєнних Бондів при Українськім Конгресовім Комітеті, я відбув другі наради з урядниками Державного Скарбу у Вашингтоні, дня 26. листопаду ц. р., та обговорив з ними плян нашої кампанії. У висліді цих нарад, Державний Скарб прислав наступне уповноваження:

TREASURY DEPARTMENT
Washington, 25, D. C.

November 29, 1943.

War Finance Division
612 Washington Bldg.

Walter Gallan, Chairman
Ukrainian American War Bond Committee
1134 Atwood Rd.
Philadelphia, Pennsylvania

Dear Mr. Gallan:

The Treasury Department welcomes your proposal to sponsor a National American Ukrainian War Bond Drive from January 1, through March 30, 1944.

Regardless of what our national origin may have been, we are all Americans united in a common cause. This is our war; our sons are fighting it, and we must finance it. Just how much it will cost in human life, suffering and treasure, nobody knows; nevertheless we Americans can pay the price of total victory however great that may be, but we could never afford the cost of defeat.

That the American Ukrainian War Bond Drive may achieve the greatest possible success, the following suggestions are offered:

(1) Establish an over-all monetary goal.

(2) Counsel each state and local Ukrainian organization to work through the Treasury Department's state and local War Finance Committees.

As you and your committee work out detailed plans of your campaign, keep in mind that our men on the firing line need planes, tanks, ships and submarines. This supply line must be maintained. Upon it depends our destiny; upon us rests that responsibility. I am confident that American Ukrainians will not fail in their patriotic efforts to continue to back the attack.

Sincerely,

William C. Fitz Gibbon, Chief
United Nationalities Section
War Finance Division.

На нарадах ширшого уряду Українського Конгресового Комітету, дня 4. грудня б. р. в Ню Йорку, переведено основну дискусію над способами ведення кампанії продажі воєнних бондів серед українсько-американського громадянства та одноголосно вирішено справи:

Резолюція.

Збори ствердили потребу переведення кампанії за продажу державних воєнних бондів серед нашого громадянства та доручили переведення цеї кампанії окремому комітетови.

Комітет.

Комітет для переведення Кампанії продажі воєнних бондів складатиметься з представників наших господарських організацій, а це Українського Народного Союзу, Провидіння, Народної Помочі, Українського Будівельно-Позичкового Товариства (Філядельфія), Української Щадничої Спілки, (Клівленд), Американсько-Українського Будівельно-Позичкового Товариства (Нюарк). В склад комітету ввійдуть теж представники стейтів: Ілиной, Мішіґен, Огайо, Ню Йорк, Ню Джерзі, Конетикот, Месечусетс та Пенсилвенії, яких завданням буде нав'язати зносини зо стейтовими державними адміністраторами та повести працю в тісній кооперації з державними урядами.

Осідок Централі.

Головний осідок заряду кампанії для продажі воєнних Бондів буде у Філядельфії, при нашій державній агенції продажі воєнних бондів, Українськім Будівельно Позичковім Товаристві. Усі запити та звіти в справі кампанії слати зараз на таку адресу:

W. GALLAN, Chairman
Ukrainian American War Bond Drive
847 N. Franklin Street
Philadelphia, 23, Pa.

Аплікації на Бонди.

Аплікації для продажі бондів вислані прямо з Державного Скарбу на адресу усіх Отців Парохів, секретарів відділів Українського Народного Союзу, Провидіння, Народної Помочі та Союзу Українок. Інші місцеві організації, які бажалиб взяти участь в кампанії, повинні подати свої адреси та кількість потрібних аплікацій найпізніше до 23. грудня б. р. на вгорі подану адресу.

Кожна аплікація буде мати урядову напись::

Ukrainian American War Bond Drive
under auspices of
The Ukrainian Congress Committee

як теж буде подана адреса, куди висилати звіти з закупна бондів. Подрібні вияснення будуть проголошені окремо.

Дата бондової кампанії.

Після нарад і ухвал Українського Конгресового Комітету, я відбув третю нараду з урядниками Державного Скарбу у Вашинґтоні, дня 10. грудня б. р., де всі наведені рішення були акцептовані урядом зо зміною, що наша кампанія начнеться **18. січня 1944. року та триватиме до 15. квітня 1944. року.**

Плян Кампанії продажі воєнних бондів опрацьований в найменших подробицях і при щирій допомозі місцевих парохій, громад на організацій принесе нам велику моральну користь, а нашій державі значну матеріяльну допомогу.

Д-р Володимир Галан, голова
Комісії Продажі Воєнних Бондів при Українськім Конгресовім Комітеті,
847 N. Franklin Street,
Philadelphia, 23, Pa.

ХОРИЙ. — Британський премієр Винстон С. Чорчил, що цього року вже вдруге занедужав запаленням легенів і, як доносять, переходить його, не дивлячися на скінчених 69 літ.

ЖЕРТВИ НА ПРАЦЮ УКРАЇНСЬКОГО КОНГРЕСОВОГО КОМІТЕТУ

На ціли Конгресового Комітету надіслано дальше такі жертви:

Тов. Українсько - Американських Горожан з Філядельфії, Па., $50; гром. Михайло й Ніля Гайворонські з Форест Гіл, Н. Й., $10 замісць святочних різдвяних желань.

Інтереси слов'янських держав та Росія

(Докінчення зо сторони 2-гої)

мецьких вчених, промисловців та індустріялістів для розбудови російської імперії на початку 18-го століття.

У міжнародних відносинах Росія словянської політики ніколи не вела. Коли тільки інтереси російської імперії цего вимагали, вязалася вона без всякого скрупулу з ґерманами навіть проти словян. Таж розбори Польщі 1772, 1893 і 1795 відбулися якраз завдяки тісній співпраці словянської Росії з німецькими Прусами та з німецькою Австрією на некористь словянської держави. Так само співпраця Росії з Прусами та Австрією по розгромі Наполеона, дальше співпраця її з творцем новочасної Німеччини „залізним канцлером" Бісмарком відбувалася все на виразну шкоду усего словянського світа.

Не інакше політичне заложення мала угода Молотова та Рібентропа, себто Гітлера та Сталіна, на початку цеї війни. Вона віддавала усіх словян — чехів, словаків, поляків, та полудневих словян на жир германського світа. Тільки напад Гітлера на совєтську Росію з конечности змінив ситуацію. Росія сама смертельно загрожена пригадала собі словянський світ. Зі стайні знов витягнули стару шкапу — словянофільство, щоб вона знов помагала витягнути російський віз з глибокої балки, в яку умовою Молотов - Рібентроп цей віз заїхав. Стане Росія на ноги так знов вестиме не словянську політику, але російську як давно за царів. У державно-творчих народів, а ним російський нарід напевно є, уряди та пануючі соціяльні напрями міняються, натомісць головні цілі національні та державної політики лишаються незмінними та сталими. Тим саме ростуть народи в силу та потугу.

Це саме треба теж розуміти українським людям, зокрема тим, що того не розуміють та у нинішні часи, в часи найбільшого зросту російського імперіялізму баламутять українських людей перестарілими, зрештою ніким на серіо не трактованими думками російського писателя сперед 80 літ Бакуніна про справедливість для всіх словян російської імперії. Кому нині таке баламуцтво потрібне, коли реальне життя сотнями прикладів заперечує ці доктринерські погляди.

З МУЗИКИ

„Різдвяна увертура" з українських колядок і щедрівок.

Російський композитор і диригент, Микола Березовський, написав "CHRISTMAS OVERTURE", в якої основу положив українські коляди і щедрівки. Цей твір буде відіграний цього тижня в Карнеґі Гол. у Ню Йорку в вівторок і пятницю Фільгармонічною Симфонічною Орхестрою. А потім буде переданий цею орхестрою через радіо дня 2. січня 1944, пополудні, від третьої години до 4:30, з стації WABC, в Програмі Фаєрстона, при чому буде оголошене, що твір є оснований на українських колядках і щедрівках. Буде теж зазначено, що матеріяли до цього твору достарчив український композитор, Павло Печеніга-Углицький. Це буде теж зазначено на концертових програмах. Диригуватиме цею „Різдвяною Увертурою" трьома наворотами Госард Барлов.

СТАВАЙТЕ В РЯДИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЯКИЙ Є НАЙБІЛЬШОЮ І НАЙСИЛЬНІШОЮ, УКРАЇНСЬКО - АМЕРИКАНСЬКОЮ ЗАПОМОГОВОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ.

„Старі гріхи"

Під таким наголовком пише канадійський „Український Голос" на тему польсько-українських відносин. Каже, що поляки в подавляючій більшости ще досі не погодились у відношенню до українського народу з тим, що український нарід повинен сам собою розпоряджати на всій своїй землі, бо думають далі про те, щоби задержати при Польщі велику частину земель, де український нарід був і є більшістю. Про недавнє минуле з польсько-українських взаємин пишеться у статті таке:

„Лиха, які нині переживають поляки, є в великій мірі наслідком того, що поляки двадцять пять літ тому не хотіли тверезо подумати про будучину, а бачили тільки теперішність і дурили себе, що теперішність буде вічна. Українці в 1917 р. стояли ціле небо вище від поляків своїм предвиджуванням будуччини. В 1917 р. українці були скликали в Києві конгрес народів Росії, аби разом подумати про те, що дальше робити. Конгрес розійшовся з тим, що зібрані народи мали дальше удержувати порозуміння зсобою, боротьбу за своє визволення мали провадити згідно і одні другим мали помагати. На конгресі були й деякі поляки, та коли вони й хотіли попровадити свій нарід після наміченого пляну, то мабуть не мали на цей нарід потрібного впливу.

„Провід між поляками взяли люди, опановані мріями про відновлення історичної Польщі, в якій паном був би польський нарід, а українці, білорусини й литовці — рабами. Поляки були тоді в найліпшім положенню з усіх бувших народів Росії, бо мали вже звязки з провідниками аліянтів, ма- [illegible] ли завзяток справді не великої, але узброєної і здисциплінованої армії. При маленьких стараннях ця армія, скріплена арміями других поневолених народів, могла створити силу, що могла не тільки поборотися з російською червоною армією, але й перемогти її і розбити. Сама польська армія з рештками української армії Петлюри перемогла в 1920 р. червону армію і заставила Москву миритися. Скільки більше вона могла би була зробити, як би з нею були йшли разом сили естонців, латишів, литовців, білорусинів та кавказьких народів! Та в 1920 р. було це вже поза границями можливости, бо воскресша Польща в 1918 р. зачала своє життя від війн з усіми своїми сусідами.

„Певна річ, польські історики цих війн мають в кожнім випадку оправдання для Польщі.Поляки були невинні, бо вони мусіли відбиватися від німців, від чехів, від українців, від білорусинів і литовців, та ще й від червоної армії. Та українська пословиця каже, що плаче дитина, що бита, але не каже за що. Нам відома польська верзія історії війни з українцями в Галичині. Поляки, мовляв, зовсім не хотіли війни з українцями в Галичині, але українці устроїли замах у Львові, а польська молодь в тім місті збунтувалася, зачала боротьбу і польський уряд був обовязаний післати військо на Львів. Як би, мовляв, не Львів, тай був би мир з українцями, а то українці поляків спровокували. Нехай буде й так! Але дістали поляки остаточно Львів, та чи вдоволилися тим? Українці заключували з ними перемиря за перемирям, а поляки все його зривали, а коли дістали армію Галера з Франції, тоді ще й її післали проти українців і не спинилися, поки не забрали цілої Галичини по Збруч. Відтак ще й добрий шмат поза Збручем включно з Камянцем забрали.

І забирали вони ці українські землі не на те, аби колись відступити їх українцям, тільки на те, аби задержати їх при собі раз на все, як спадщину по колишній Польщі „од можа до можа".

„Поляки не йшли на українські землі — в Галичині і поза Галичиною, — як приятелі, чи союзники, тільки як завойовники. Українському народові вони приносили не волю, а неволю і говорили про це так само отверто, як їм самим говорив це Гітлер в 1939 р. Так само вони йшли на Білорусь і на Литву. Поляки зломили з розмислом спільний фронт народів, що були поневолені Росією, і зломили його на те, аби з Росією поділитися землями тих народів; вони помогли, наскільки могли, заложити нове ярмо на ті народи.

„Як той, що потопає, за бритву, чи за солому ловиться, аби себе врятувати, так український провідник Петлюра все ще таки пробував врятувати українську справу договором з Пілсудским, головою польської держави в 1920 р. Пілсудські погодився помогти українцям, але поляки подбали, аби в умові зазначити, що допомога не піде дальше, як до Дніпра і Києва, бо тільки так далеко сягали межі перед розбором Польщі. Це значило, що він хотів відобрати правобережну Україну не для українців, а для Польщі; тому польські війська, що пішли тоді на Україну, поводилися так, як в завойованім краю. Замісць прихилити до себе українське населення, вони його озлобили, заставили до бунтів, через які відтак були приневолені стрімголов з України втікати. Польські історики признають, що останки української армії все ще льояльно боролися поруч поляків і причинилися до їхньої остаточної перемоги над червоною армією, одначе не згадують, що дальше сталося. А сталося те, що поляки заключили мир з Совєтською Росією, а своїх українських союзників інтернували по таборах, як воєнних полонених...

„Сумна ця історія польсько-українських взаємин, але вона одно доказує, а саме, що коли не прийшло по воскресенню Польщі в 1918 р. до створення самостійної української держави, то українці мусять це завдячувати Польщі не менше, ніж Росії, бо коли білі та червоні росіяни били українців, скільки могли, зо сходу, в той самий час били їх поляки з заходу. В відношенню до України для поляків було тільки одно питання, аби як найбільше української території дістати. Над тим, чи існує в світі український нарід, поляки не переходили до дневного порядку. Вони на рівні з москалями старалися недопустити до створення української держави, бо рахували собі, що тільки в такий спосіб можуть загарбати більше української території. Через свою політичну сліпоту поляки помогли Росії стати сильною і задержати українські її території; вони воліли сусідство Росії від сусідства слабшої української держави; вони помогли усунути собі з дороги можливого союзника перед спільною російською загрозою; замісць зробити український нарід своїм приятелем і союзником, вони воліли зариживати, щоби він став ворогом, як частина Росії.

„Нині для України вигляди не є рожеві, але як поляки думають, що для Польщі вони кращі, то дурять себе, бо та сама процедура, через яку Україна опинилася в Совєтськім Союзі, чекає й Польщу".

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

Що писала "Свобода" тому 30 років?

Вересень-Жовтень 1913.

СПРАВА УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ ПЕРЕД АЛБЕРТІЙСЬКИМ СОЙМОМ

Ліберали з провінції Алберта (в Канаді), йдучи безцеремонно проти наших українських культурних домагань, дійшли до заперечування нашої національної окремішности. Міністер просвіти Джан Бойл рішив проґнати українське слово з амбертійських шкіл і тому відмовляє учительських кваліфікацій навіть таким учителям українцям, що мають університетську освіту. Справа опинилася в албертійськім провінціональнім соймі, бо на диво, в обороні українців виступив консервативний тижневик „Фемилі Геральд Віклі". Проти оборони цього тижневика виступив в соймі ліберальний посол Гарапі, домагаючися, аби підставою шкільного виховання була англійська мова. Це була алюзія до цього, що українські учителі по школах уживають української мови при поясненню англійських слів українським дітям. Промову Гералія оплескував посол-москвофіл Шандро, вибраний в українській окрузі лібералами.

ПОМЕР о. АНТІН ПЕТРУШЕВИЧ

Кустос митрополитальної капітули у Львові, членоснователь „Ради Руської Головної" з 1848. р. історик і фільольоґ, член наукових академій в Кракові, Петербурзі й Букарешті, почесний доктор історії імператорського університету в Києві, Москві, Одесі й університету в Празі, член австрійської археольоґічної консерваторії у Відні, і член багатьох русофільських товариств в Галичині — о. Антін Петрушевич, помер 23. вересня 1913. р. у Львові в 93. році життя. З покійним зійшов у могилу чи не останній свідомий учасник „Собору учених руських", молодший (на 7 літ) товариш і приятель Якова Головацького й Івана Вагилевича, ученик і почитатель Дениса Зубрицького та дорадник митрополита Михайла Левицького (1848—1858). Вже цих самих назв вистарчає, щоби пошанувати память діяльного свідка нашого національного відродження в Галичині. Він пробував теж писати поезії і знаний його стих в 1. числі „Зорі Галицької" під наг. „Братам Галичанам", місцями повний віри в життєву силу рідного народу.

НІМЦІ ЗАБОРОНИЛИ ПОЛЯКАМ ПОДОРОЖУВАТИ.

СТОКГОЛЬМ, Швеція, (ОНА). — „Кракавер Цайтунг" доносить, що німецька окупаційна влада в Польщі заборонила полякам подорожувати. Поляки не мають права вживати автобусів, не можуть їздити потягами і не сміють вживати автів. Як хто мусить куди їхати, то в першу чергу повинен переконати про це місцевого команданта поліції й одержати дозвіл, без якого він не сміє за місто, чи за село вийти.

Німецька преса в Польщі не подає причин заборони полякам подорожувати, але знавці відносин в окупованих німцями краях є тої думки, що німці вживають всіх залізничних шляхів до перевозу війська, кольоністів і ранених вояків, яких досі тримали в галицьких шпиталях. Крім того, окупанти бояться, щоби місцеве населення з собою не порозумівалося й не творило великої опозиції, що загрожувалаб німецькій владі. Нацисти вже давно прийшли до переконання, що якби полякам дати волю їздити куди, коли і де хочуть, то вони натворили би багато тайних організацій і тероризувалиб німців ще більше як тепер.

ПОЛЬКИ ЯК НАЙМИЧКИ В НІМЕЦЬКИХ УРЯДОВЦІВ.

ОНА подає, що польській підпольній акції помагають багато польки з високою освітою, що підробивши документи наймаються на службу до домів високихнімецьких урядовців і там прислухуються пильно розмовам та приглядаються їхнім вчинкам, доносячи про це все польському підпіллю, яке вже розправляється з тими урядовцями на свій лад. Таке є з кельнерами, льокаями, фірманами та іншого польською прислугою.

Недовірчивість дівчини-вейтерки.

Кажуть, що нові яснючі центи легко взяти за десятаки. „Та я думаю, що люди нарочно роблять такі промилки" — твердить Катруся, що обслугує гостей при столах в ресторані. „Не вірю, щоб вони могли робити аж так багато помилок, лишаючи так часто як „тип" — яснючого цента".

YOUNGSTOWN I CAMPBELL, OHIO!

Повідомляємо відділи 119, 140, 218, 230, 274 і 348 У. Н. Союзу, що

ОКРУЖНІ ЗБОРИ

відбудуться

В НЕДІЛЮ, 26. ГРУДНЯ (DECEMBER 26, 1943)

в год. 6. попол., в УКРАЇНСЬКІЙ САЛІ, 525 W. Rayen Avenue.

Просимо всіх урядників цих відділів прийти на ці збори. Справа 50-літнього ювилею У. Н. Союзу та Українського Конгресу.

Т. Періг, предс.; П. Сильчак, секр.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Статут У. Н. Союзу постановляє, що членські вкладки повинні бути прислані відділами до головної канцелярії У. Н. Союзу не пізніше як на 28-го кожного місяця. Пригадуємо відділам цю статутову постанову головно тепер у місяці грудні, коли головна канцелярія переводить річні замкнення фінансового стану та руху членів нашої організації.

Тому, щоб ці річні замкнення можна було перевести на час, прохаємо й взиваємо всі відділи, а зокрема ті, що звичайно спізнюються з присилкою вкладок, прислати цього місяця всі належитости якнайскорше, а вже не пізніше як на 28. грудня.

ГОЛОВНА КАНЦЕЛЯРІЯ У. Н. СОЮЗУ.

В гостях у найменшого славянського народа

Довелось мені в 1923 році жити якийсь час в околицях Дрездена. Від Дрездена всього одна година їзди до Будишина, головного міста й національно-культурного осередка лужицьких сербів. Як не використати такої нагоди? Як не поїхати подивитись на цю столицю найменшого тепер на світі славянського народа, що мов та скеля з твердого граніту встояв серед німецького моря, дарма, що воно вже сотні літ усе бє та й бє в його береги, точить і одриває по шматочку, по грудочці... Отже зібралось нас три українці, я, проф. А. і ще один земляк із Херсонщини, та вирушили у недалеку дорогу, в гості до Лужичан. Гарного липневого ранку сіли ми до вагону в Дрездені; дорога нам не далека: поспішний поїзд перелітає тих 60 кільометрів між Дрезденом і Будишином за якусь годину. Ось промайнули перед нами гарні околиці чепурного Дрездена; на хвилинку одкрилася перед нами з моста через Ельбу роскішна панорама міста і чудові палати та церкви зі своїми бароковими вежами й банями, що як дві краплі води нагадують наші українські церкви у Києві, Чернигові та інших містах; і елеґантна Брюлевська тераса, з широкими камінними сходами, що вибудував їх на свій кошт віце-король Саксонський за часів російської окупації 1813—15 років, князь Микола Реппін, пізніший „малоросійський генерал-губернатор" і батько Шевченкової приятельки; все швидше й швидше летить поїзд і за яких чверть години проминаємо ми густий сосновий ліс, що на кілька кільометрів вкриває собою високий правий берег Ельби коло Дрездена, нарешті вискакує поїзд на широку рівнину і мчить серед розлогих ланів, веселих гайків і чепурненьких саксонських сіл. Ми пильно дивимось у вікна: колиж побачимо нарешті словянські оселі? Та ще треба якийсь час пождати: колись давно увесь цей край був словянський; ще в X столітті уся теперішня Саксонія до Цербета (Сербиште) й частина Бранденбурга трохи не під самий Берлін — усе це була земля великого й могучого племени лужицьких сербів; і звалося усе кругом своїми словянськими іменами: Ельба — Лабою, Шпре — Спревою, Ляйпціґ — Липськом; на місці теперішнього Дрездена стояло старе словянське село Дражданн. Та ось пройшли століття; німці все глибше входили в словянську землю; залізним кільцем обхопили вони Лужицький край і це кільце звужувалося з кожним століттям; одрізали лужичан од словянських чехів на півдні, а від поляків на сході, і зробилась лужицька земля островом серед німецького моря. Вже за наших часів відбувся цей процес понімечення: ось подивіться на карту лужицько-сербського народа, зроблену в 1886 році лужицьким ученим А. Мукою, та порівнайте її з новійшою картою чеського вченого А. Черного 1911 року; побачите, як скрізь, особливо на півночи й на заході, понімечено вздовж границі цілу смугу лужицької землі; а по самій середині там, де проходить границя верхне- й нижне-лужицького племени, там німці вже мов кліщами вписались у словянську територію і з заходу, й зі сходу, і от-от здається, перетнуть, переріжуть її на двоє, розділять верхне лужичан од їх нижне-лужицьких братів.

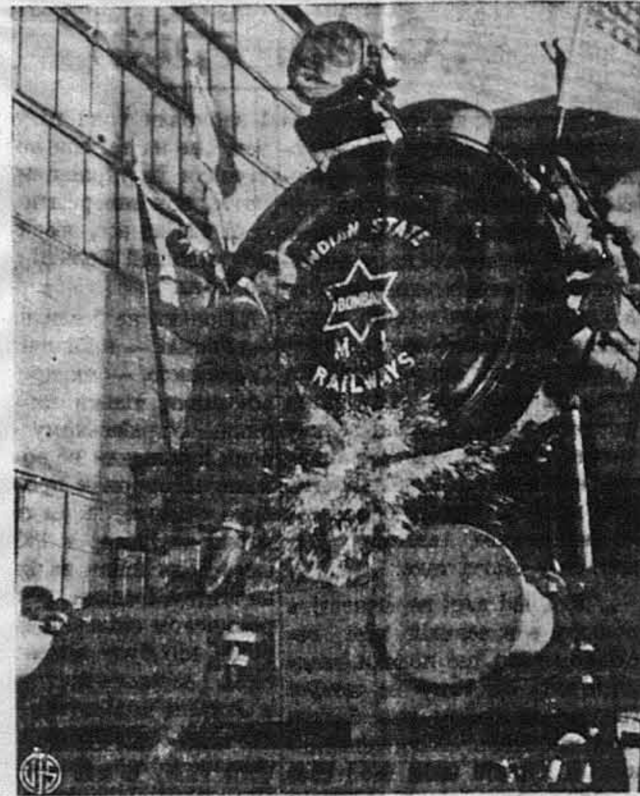
Теперішня лужицька територія одкрилась перед нами лиш після стації Біскопиці, вже як проминули дві третини дороги. На право і на ліво від залізної дороги пішли дуже густо оселі — села й хутори, куди густіше, як було досі. Але ледве пізнати, що це вже словянські оселі, а не німецькі, бо тільки вправне око зможе доглянути певні одміни в характері будови хати й цілої садиби. Та поїзд мчить, так швидко, що й не доглянеш! Аж ось на обрію замаячіли дзвиниці й башти: ось і є Будишин. За кілька хвилин ми висідаємо в новому, дуже гарному й чистенькому двірці: написано: "BAUTZEN". А ми вже думали, що може поруч німецької побачимо і лужицьку назву. Та ба! Даремно ми шукали тих написів по цілому місту, ніде їх немає, окрім на „Сербському Домі".

Гарне місто той Будишин! Як обійти його кругом, то видко, що лежить воно на горбі понад Спревою, яка оточує його півколом, і дуже нагадує нам Камянець на Поділлі; так само осередок творить старе місто з своїми стародавніми церквами, баштами, мурами, старосвітськими будинками; майже кругом нього попід крутими, скелястими берегами тече в низу Спрева, вузенька і мілка; в низу тулються хатки, точнісінько як у Камянці над Смотричем, і живе тут сама біднота, найбільше як раз — лужицькі серби тут і мешкають; другий беріг Спреви теж високий, і місто помалу пересовується туди, будують нові, модерного вигляду будинки, прокладаються широкі вулиці. Усього мешканців у Будишині коло 30,000, з них лужицьких сербів одна шеста частина, здебільшого біднота, що тулиться на передмісті понад Спревою.

Ми вже знали, що осередком культурного життя лужичан у Будишині є „Сербський Дом", збудований 1904 року заходами великого патріота й головного провідника сучасного національного руху лужичан А. Муки. Але ніхто на вулицях Будишина не міг нам сказати, де той дом міститься. Місто має звичайний німецький вигляд; написи скрізь виключно на німецькій мові, чути тільки німецьку мову. Нарешті якась жінка взялась показати нам, де той "WENDISCHES VOLKSHAUS" і ми справді побачили показний чотироповерховий будинок, на якого фронті пишеться напис: "SERBSKI DOM". Тут містяться майже всі важніші сербо-лужицькі інституції. Вивіски кругом — на сербській мові. Нас зразу привабила "KOFEJARNA", бо ми ще не снідали. Тут звернулись ми до служниці і як уміли, по чеськи замовили сніданок. З її уст уперше почули ми лужицьку мову. Кругом сидять іще якісь люди, балакають, — сербсько-лужицькою мовою та прислухуються до нашої, в якій пізнають хоч чужу, але словянську мову. З „KOFEJARNY" переходимо до книгарні, над дверима якої вивіска "SMOLERJEC KNIHICISCERNJA KNIHARNJA". Невеличка кімнатка; тут можете дістати всі лужицькі книжки, старі й нові, часописи, листівки. Завідуючий книгарнею молодий чоловік, що як вояк німецької армії побував за часів війни на Україні, показав нам усе найцікавіше, і ми накупили книжок — словників, історію, історію письменства, в тім числі й такі доволі давні річи, як В. Богуславського й М. Горніка "HISTORJA SERBSKEHO NARODA", видана в Будишині 1884 року — одинока досі повна історія лужицько-сербського народа. На великий жаль довідались ми, що проф. А. Муки, з яким я раніше трохи листувався й до якого мали ми зайти, — не було в городі; він виїхав був до Праги. Не вважаючи на вакаційний час управитель книгарні обіцяв нам показати музей і велику салю Народного Дому, прохаючи зайти по обіді.

А тимчасом ми рішили оглянути саме місто, додержуючись вказівок і маршруту, які подає в своїй книзі "LUZICE A LUZICTI SRBOVE" Адольф Черни, найбільший приятель лужицького народу серед Чехів, автор цілого ряду книжок про сербо-лужичан. Будишин дуже старе місто, якого початки губляться в далечині століть аж до першого віку по Різдві Христовім. Воно являється свідком тисячолітньої історії народа, що колись був сильний і численний, а тепер рахує в собі всього 160,000 людей, та й ті поділені на дві ґалузі, крім того, що діляться вірою, — одні католики (менша частина), другі — протестанти (евангелики й лютерани). Теперішні лужицькі серби звісні під назвою вендів, а пізніше сорбів або сербів, уже в VI віці по Різдві Христа. Ділились вони на кілька племен: серби, мільчани й лужичани. Уже в VII віці мали вони зносини з чехами, коли лужицький князь Дерван віддався був під протекцію чеського Самоа. В IX ст. німці починають свій натиск на сербо-лужицькі землі. В 906 р. військо Карла Великого здобуває й палить Будишин, столицю мільчан. За Генриха Птахолова німці опановують сербів, за Отона — мілчан та лужичан. Довший час сербо-лужицька земля переходить із рук до рук: то панують над нею маркграфи Майсенський і Бранденбурський, якийсь час панують поляки, довший час входить вона в склад чеської корони, нарешті по пражському миру 1635 р. дістається Саксонії, переживає всі страхіття 30-літньої війни, ділиться між Саксонією й Прусією, що панують над нею й досі: Прусії належить земля нижніх лужичан і половина верхніх, а Саксонії — південна половина верхніх. Вже в XI в. почався процес понімечення. До половини XIV в. більша частина сербо-лужицької землі була вже понімчена і сербо-лужицька народність звелась уже мало не до тих меж, в яких ми бачимо її тепер.

(Кінець буде).

З КАНАДИ ДЛЯ ІНДІЇ. — К. С. Магіндра, голова гіндуської місії достав у Вашинґтоні, хрестить одну з 145 льокомотив, які для уряду Індії збудовано в фабриках у Кінґстоні, в канадійській провінції Онтаріо. Ці великі льокомотиви будуть возити аліянтам воєнні матеріяли на бурмайський фронт.

МОСКАЛІ НАВЧИЛИСЯ ВІД ПОЛЯКІВ.

Польські ґазети роздирають ризи з нагоди висліду конференції в Терегані. Як звісно, негайно після цієї конференції Ню Йорк Таймс помістив кореспонденцію Солцбергера з Каїро, який каже, що Росія не відступила від своїх претенсій до Балтійських Держав та до Польщі. А в Москві написав журнал „Война й Робочий Клас" статтю, в якій сказано, що польський уряд на вигнанню в Лондоні під проводом Миколайчика і ген. Сосновського веде про-націстівську кампанію, бо ворожо відноситься до Росії.

Здається, що ніхто цьому не повірить, що Польща веде боротьбу по стороні націстів тому лише, що вона водночас ворожо відноситься до зазіхань Москви. Колиб поляки мали крихту справедливости, то очевидно признали б, що спір іде про українські землі і саме тому так завзято Москва поборює польський уряд. Москва хоче забрати ці українські землі для себе. Але не про це йде, а про методи, якими послугуються москалі, щоб настроїти світ проти поляків. Поляки в тому „щасливому" положенню, що ніхто Москві не повірить, начеб поляки були про-націстами.

Зате варта пригадати полякам, що ці аргументи з Москви це вірна копія польської пропаганди проти українців з нагоди української боротьби проти зазіхань Польщі. У 1918 р. Західня Україна проголосила свою незалежність і обороняла її кровію своїх синів як проти Польщі так і проти зазіхань большевиків. Справа була чиста і ясна як сонце. Але, щоб затемнити українську справу, поляки пустили в рух всю можливу пропаганду, щоб лише нацькувати проти українців Найвищу Раду, що тоді сиділа в Парижу. І саме в травні 1918 р. Найвища Рада Мирової Конференції послухала наклепу поляків і дала їм дозвіл вжити армії Галера, щоб прогнати з Галичини „бандитів", тобто українську армію, яка боролася за самостійність України. А між арґументами, якими поляки послугувалися були теж такі, що українці ведуть боротьбу раз як сторонники німців, то знов як большевики. Як то скоро історія відплатилася полякам. Тепер вони ніщо інше, а про-націсти...

НІМЦІ ВИБИЛИ В ХАРКОВІ ДЕСЯТКИ ТИСЯЧ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ.

МОСКВА, (ОНА). — У відбитих у німців частинах України і Білорусі ведуться досліди над тим, скільки німці вигубили там цивільного населення. Спеціальна комісія, що досліджує німецькі звірства над безборонним населенням ополосила, що в часі свого панування в Харкові, німецьке військо і поліція вигубили десятки тисяч цивільного населення. Комісія доводить, що за поповнені над цивільним населенням звірства винуваті високі військові і поліційні команданти між котрими находиться голова тайної поліції, ґенерал Сімон.

Комісія представила список німецьких кримінальників і каже, що як скінчиться війна, то їх треба поставити перед суд. Свідки оповідають, що німецькі старшини і вояки поводилися з людьми в такий спосіб, що тільки здегенеровані бандити могли таке робити.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

СПРІНҐ ВЕЛІ, Н. Й. — **Річні збори** Укр. Тов. Просвіта, від. 16, відбудуться в неділю, 26. грудня, в годині 3. пополудні, в домі Товариства на Твін Евеню. На зборах буде вибір нового уряду на 1944 рік. Просимо всіх довгуючих членів заплатити свої вкладки перед замкненням книжок. Всі члени мають прийти на означений час. — За уряд: В. Юревич, предс.; І. Кріль, кас.; І. Бреґа, секр.

ВЕСТ ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. — **Річні збори** Тов. Згода, від. 62, відбудуться 25. грудня, в годині 2. пополудні, під ч. 6331 Елмвуд Еве. Просимо всіх членів прийти на ці збори, бо є важні справи і вибір нового уряду на 1944 рік. — За уряд: С. Староста, предс.; І. Розембал, кас.; О. Турінець, секр.

КУРТІС БЕЙ, МД. — **Річні збори** Бр. св. Петра й Павла, від. 81, відбудуться в неділю, 26. грудня, в годині 5. пополудні, в церковній гали. Кожний член має явитись на ті збори, а особливо ті, що ще не були на зборах того року. Буде вибір уряду на 194 рік. Пригадуємо кожному членови про 50-літній ювилей У. Н. Союзу, щоб орґанізував нових членів. — За уряд: В. Чачка, предс.; А. Хімяк, кас.; А. Блпуцяк, секр.

НЮ АЛЕКСАНДРІЯ, ПА. — Бр. св. Петра і Павла, від. 82, повідомляє всіх членів, що **річні збори** відбудуться 26. грудня, в годині 1. пополудні, під ч. 42 Слемвіл. Просимо всіх членів прийти на збори, бо будуть важні справи і вибір нових урядників. — О. Дзира, предс.; І. Секретар, кас.; Т. Шпляк, секр.

ШІКАҐО, ІЛЛ. — **Річні збори** Бр. св. О. Николая, від. 106, відбудуться в неділю, 26. грудня, в годині 12. вполудне, зараз по Сл. Божій, в гали церковній, Оклей і Райс ул. Просимо всіх членів і членниць прийти на ті збори самі, а не посилайте своїх дітей. Уряд думає, що обовязком кожного члена і членниці є хоч раз на рік бути на річних зборах. Буде вибір уряду на 1944 рік. Члени, що довгують більше як три місяці, коли не заплатять довгу на річних зборах, то буде їм дорахований 4% до їх довгу. Неприявний на зборах член заплатить кару згідно з ухвалою зборів. — В. Любас, предс.; М. Попіль, кас.; Г. Даньків, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Тов. У. Н. Союзу, від. 292, подає до загального відома усім своїм членам, що **річні збори** відбудуться в неділю, 26. грудня, в годині 1. пополудні, в гали У. Н. Дому при Мартін і Мішиґан ул. На цих зборах обовязково мають бути всі члени і членниці. ха програмі: звіт уряду за цілий рік, вибір уряду на наступний рік, внески і ухвали, яких маємо багато. Члени, що платять річно, будуть могли по зборах заплатити на рік 1944. — І. Форись, предс.; П. Кізел, секр. І. Андрусевич, кас.

ОБУРН, Н. Й. — Тов. Запорозька Січ, від. 283, буде мати **річні збори** 26. грудня, точно в годині 2. пополудні, в своїм домі. Буде: вибір нового уряду на 1944 рік, приймання членів до Тов. і У. Н. Союзу без вступного, справоздання уряду і контрольної комісії за 1943 рік. Уряд взиває всіх членів прийти на ці збори і вирівнати свої залеглости та вписати свої діти в члени і привести нових членів, за що дістанете нагороду. — За уряд: Т. Олійник, кошовий; М. Вільчинський, скарб.; М. Курій, стар., фін. секр.; Е. Саварин, рек. секр.

КЛІВЛЕНД, О. — **Річні збори** Бр. св. Петра й Павла, від. 102, відбудуться в неділю, 26. грудня, зараз по Сл. Божій, в гали церковній на Калич і Н. 7. ул. Кожний член повинен прийти і вислухати звіту секретаря і контролі. Буде вибір нового уряду на 1944 рік та інші важні справи до вирішення. — За уряд: Ю. Гірняк, предс.; Д. Дорош, кас.; М. Бусько, секр.

ТРОЙ, Н. Й. — Бр. св. О. Николая, від. 191, повідомляє всіх своїх членів, що **річні збори** відбудуться в неділю, 26. грудня, зараз по Сл. Божій, в Народнім Домі на 2. улиці. Просимо всіх членів прийти на ці збори, бо є багато справ до вирішення і буде звіт за 11 місяців та вибір нового уряду на 1944 рік. — За уряд: Г. Джиинджиристий, ф. секр.

АНСОНІЯ, КОНН. — Тов. Запорозька Січ, від. 67, повідомляє всіх своїх позамісцевих членів, що в неділю, 12. грудня, на **річних зборах** вибрано такий новий уряд: Трохим Стадник, предс.; Іван Хіровський, кас.; Василь Вавро, рек. секр.; Іван Періґ, фін. секр. Адреса: 64 Rufus St., Ansonia, Conn. — За уряд: Т. Стадник, предс.; І. Пиріг, секр.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАННЯ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

ТАРЗАН ч. 890. Дивний воєнний віз

Покінчивши будову підвізя, Тарзан приказав воякам збудувати на нього відповідне завершення. | Тепер він боявся, що голоси й праці можуть звернути увагу ворога. | Тарзан взявся самий на це щось зарадити. | Недалеко він стрінув двох націстичних вояків, що поспішали до табору.